

βιβλιοκρισία

Μ.ΡΑΦΑΝΑ, *Κοινωνιολογική Θεωρία. Αναδρομή και προοπτικές* (Αθήνα, 1979, Έκδ. Καραμπερόπουλος, β' έκδοση).

Κοινωνιολογία και Κοινωνική Διοίκηση (Αθήνα, 1978, Έκδ. Καραμπερόπουλος).

Στόχος της πρώτης εργασίας (*Κοινωνιολογική Θεωρία. Αναδρομή και προοπτικές*) είναι η γενική έποπτη της πορείας της Κοινωνιολογίας ως επιστήμης στη δυναμική της μορφή και η γενική έποπτη του πεδίου, δηλαδή η στατική θεώρηση των διαφόρων θεωριών σε σχέση με αυτούς που τις άναπτυσαν.

Τό έργο αναφέρεται στην εξέλιξη της κοινωνιολογικής θεωρίας και στους προβληματισμούς της. Ειδικότερα, με κριτική ανάλυση, σχολιασμό και παρουσίαση συμπερασμάτων:

—Παρακολουθεί και έντοπίζει τά στοιχεία εκείνα συγγενών επιστημών, τά όποια συνέτελεσαν σταδιακά και με συγκλίνοντα τρόπο στό να διαμορφωθεί στις άρχές του 19ου αιώνα ή Κοινωνιολογία σάν αυτόνομος επιστημονικός κλάδος.

—Επισημαίνει ότι από τούς άρχαίους κλασικούς χρόνους διατυπώθηκαν άπόψεις κοινωνιολογικού περιεχομένου, μελετήθηκαν συστηματικά κοινωνικά φαινόμενα και πραγματοποιήθηκε κοινωνιολογική μεθοδολογική προσέγγιση τούς.

—Παρουσιάζει τά βασικά στοιχεία της κοινωνιολογικής θεωρίας, όπως άναπτύχθηκε από τούς θεμελιωτές της και όπως στην συνέχεια εξέλιχθηκε με άποκλίνοντα τρόπο από τίς διάφορες σχολές και τάσεις.

—Διευρενά και ανάλνει τήν παρούσα θέση της κοινωνιολογικής θεωρίας, τό χώρο μέσα στόν όποιο κινείται, τά προβλήματα τά όποια αντιμετώπιζει και τίς κατευθύνσεις οι όποιες διαμορφώνονται.

Τέλος, διατυπώνονται συλλογισμοί γιά τό μέλλον της Κοινωνιολογίας, τή χρησιμότητα και τή συμβολή της τόσο στό πεδίο της μελέτης, άναλύσεως και έρμηνείας της κοινωνικής ζωής, όσο και γιά τήν ύπόδειξη έναλλακτικών επεμβάσεων γιά τήν πραγματοποίηση κοινωνικών μεταβολών και μετασχηματισμών, βάσει επιστημονικών διαπιστώσεων. Ό συγγραφέας ύπεισέρχεται άκόμα σε θέματα προβληματικής του προορισμού της Κοινωνιολογίας κάτω από τό φώς τών εξελίξεων της ειδικεύσεως και της έξωτερικής πίεσεως, γιά τήν αξιοποίηση της επιστήμης, σάν εργαλείου όχι μόνο μελέτης αλλά και χρήσιμης εφαρμογής.

Βασική θέση του συγγραφέα είναι ότι ή Κοινωνιολογία δέν άποτελεί μόνον ύντολογική επιστήμη, αλλά έχει και τελεολογικά και κανονιστικά στοιχεία. Δηλαδή, πέρα από επιστήμη του «κοινωνικού έναι», ή Κοινωνιολογία μπορεί με τή σταθερή εφαρμογή όρισμένων άρχών και κάτω από όρισμένες προϋποθέσεις νά γίνει και σκόπιμη και χρήσιμη, βρίσκοντας τόν προορισμό της και τό λόγο ύπάρξεώς της στη μελέτη του «όδοντος γενέσθαι» που τελικά θά τήν καταιώσει.

Παρά τίς δυσκολίες που παρουσιάζει σε άνάλυση περιπτώσεων ή διάρθρωση της ύλης, ό συγγραφέας κατόρθωσε νά παρουσιάσει τίς άπόψεις του και τό άντικειμένο του με σαφήνεια και λογικό εϊσμό. Στο πρώτο κεφάλαιο—Οι συγκλίνουσες πορείες της επιστημονικής σκέψεως πρός τήν Κοινωνιολογία—αναφέρονται οι συγκλίνουσες πορείες της επιστημονικής σκέψεως από διάφορους κλάδους πρός τή θεμελίωση της Κοινωνιολογίας με τόν Comte. Στο δεύτερο κεφάλαιο—Οι θεμελιωτές της Κοινωνιολογίας στό δέκατο ένατο αιώνα—παρουσιάζονται άτομικά οι ιδρυτές και θεμελιωτές της Κοινωνιολογίας. Στο τρίτο κεφάλαιο—Σχολές και τάσεις στόν είκοστό αιώνα—παρουσιάζονται οι τάσεις, οι ομάδες και οι σχολές που διαμορφώνονται κατά τόν 20ό αιώνα, πάνω στις βάσεις που έθεσαν οι θεμελιωτές, και στις όποιες έντάσσονται οι σύγχρονοι κοινωνιολόγοι σύμφωνα με τά έργα τούς και τά χαρακτηριστικά στοιχεία της θεωρίας τούς. Στο τέταρτο κεφάλαιο—Θεματικές κοινωνιολογίες—παρουσιάζονται οι ειδικότερες κατά θέμα κοινωνιολογίες. Οι κυριότερες θεματικές κοινωνιολογίες είναι ειδικεύσεις μέσα στόν κλάδο, άνάλογα με τή μελέτη όρισμένου άντικειμένου και άντανανκλούν τίς σύγχρονες τάσεις της επιστήμης. Στο πέμπτο κεφάλαιο—Επιβεβαιώσεις, προβληματισμοί και προοπτικές—αναφέρονται τά κύρια χαρακτηριστικά της σύγχρονης Κοινωνιολογίας, τά προβλήματα που αντιμετώπιζει ή Κοινωνιολογία, οι άνα-

ζητήσεις της, ή μελλοντική της πορεία, και οι προσωπικές άπόψεις του συγγραφέα σχετικά με τήν εξέλιξη της και τίς προοπτικές της. Τό κεφάλαιο αυτό άπασχολείται με τήν προβληματική του προορισμού της Κοινωνιολογίας κάτω από τό φώς τών σύγχρονων εξελίξεων.

Η εργασία αυτή άποτελεί άξιόλογη προσπάθεια νά δοθεί μία σύντομη, περιεκτική και άπλη σκιαγράφηση της Κοινωνιολογίας ως επιστήμης. Άπό τόν έκτεταμένο σχολιασμό και έλεγχο βασικών ύποθέσεων προκύπτουν οι θέσεις του συγγραφέα όσον άφορά τήν Κοινωνιολογία, οι όποιες είναι: (α) «οτι στη σύγχρονη επιστήμη της Κοινωνιολογίας πολύ λίγα προστίθενται σήμερα που νά μήν έχουν διατυπωθεί στό παρελθόν, είτε σε πρώτη μορφή, είτε κατά παραλήσιο τρόπο», και (β) «οτι ή Κοινωνιολογία δέν είναι μόνον ύντολογική επιστήμη αλλά έχει και τά τελεολογικά και κανονιστικά της στοιχεία». Η σαφήνεια του συλλογισμού, τό καθαρό και ζωντανό ύφος έπιτρέπουν τήν προσέγγιση του έργου από τό εύρύτερο κοινό. Ό συγγραφέας μεταδίδει τά μηνυμάτα του σωστά, μέ σύστημα και μέθοδο, δίνοντας τήν ουσία άπαλλαγμένη από περιττολογίες και πλατυσμούς, με έφευρισματα γιά περαιτέρω μελέτη και έμβάθυνση στα έπί μέρους θέματα και τίς έννοιες. Η θέση του βιβλίου είναι σύγχρονη, πραγματιστική και συνδυεμένη με τά έλληνικά δεδομένα.

Η Κοινωνιολογία και Κοινωνική Διοίκηση έρχεται σάν συμπλήρωμα στό προηγούμενο έργο. Άπό τήν άναδρομή που έπιχείρησε ό κ. Ραφαήλ στην προηγούμενη εργασία του, προέκυψε ή ύπαρξη ένός έκτεταμένου πεδίου που ξεπερνάει τήν κοινωνιολογική θεωρία και που άποκαλείται Έφαρμοσμένη Κοινωνιολογία. Μέσα σ' αυτό τό πεδίο 'άναπτύσσεται ή Κοινωνική Διοίκηση σάν ιδιαίτερος κλάδος.

Τό έργο αυτό είναι άφιερωμένο στη θεμελίωση της Κοινωνικής Διοικήσεως καθώς και στη μελέτη τών σχέσεων Κοινωνικής Διοικήσεως και Κοινωνιολογίας στό χώρο μας. Έτσι έξηγείται άλλωστε και τό σχέδιο έπεξεργασίας της ύλης, που έχει σάν σκοπό τά δύοσε τά βασικά στοιχεία γιά τόν κλάδο της Κοινωνικής Διοικήσεως και τήν οριοθέτησή του μέσα στό χώρο της Έφαρμοσμένης Κοινωνιολογίας. Στο πρώτο κεφάλαιο—Τά γνωστικά πλαίσια—διηγόμαστε μέ συντομία μερικές από τίς γενικές επιστημολογικές διακρίσεις και προϋποθέσεις. Άν και τά θέματα αυτά συνδέονται έμμεσα με τό κύριο θέμα του βιβλίου, άποτελούν άναγκαία ύπενθύμηση όρισμένου μεθοδολογικών προτάσεων, άπαραίτητων σε κάθε κοινωνιολογική έρευνα. Στο δεύτερο κεφάλαιο—Άπό τήν Έφαρμοσμένη Κοινωνιολο-

λογία στην Κοινωνική Διοίκηση—ανάλυται το πέρασμα, με προοδευτικό τρόπο, από τη θεωρητική στην Έφαρμοσμένη Κοινωνιολογία και από την τελευταία αυτή στην Κοινωνική Διοίκηση, χωρίς αυτό να σημαίνει διαφοροποίηση, γιατί η Κοινωνική Διοίκηση παραμένει συστηματικός κλάδος της Έφαρμοσμένης Κοινωνιολογίας. Στο τρίτο κεφάλαιο—Κοινωνική Διοίκηση και Κοινωνική Πολιτική—εξετάζεται το πλαίσιο και το περιεχόμενο της Κοινωνικής Διοικήσεως και συμπληρώνεται με σχολιασμό πάνω στη έννοια Κοινωνική Πολιτική στην Ελλάδα. Στο τέταρτο κεφάλαιο—Έρευνα, σχεδιασμός και προβλήματα στην Κοινωνική Διοίκηση—διατυπώνονται όρισιμες σκέψεις για την κοινωνική έρευνα και τόν κοινωνικό σχεδιασμό και ιδιαίτερα για τα κρίσιμα προβλήματα που υπάρχουν σε όλο το χώρο της Κοινωνικής Διοικήσεως. Τα Έπιλεγόμενα αποτελούν τελικές εποπτικές σκέψεις που επανασυνθέτουν Κοινωνιολογία και Κοινωνική Διοίκηση και τονίζουν τις μεταξύ τους διαλεκτικές αλληλεπιδράσεις.

Τό έργο αυτό αποτελεί συνεισφορά στην ελληνική βιβλιογραφία τών Κοινωνικών Έπιστημών, δεδομένου ότι επαυξάνει τις γνώσεις μας για ένα σύγχρονο τομέα έφαρμοσμένης επιστήμης. Οι πληροφορίες πού μάς δίνει και οι γενικές παρατηρήσεις γύρω από τή σχέση θεωρητικής και έφαρμοσμένης κοινωνικής επιστήμης, καθώς και γύρω από τή σχέση Κοινωνικής Διοικήσεως, Έφαρμοσμένης Κοινωνιολογίας και Κοινωνικής Πολιτικής—ιδίαιτερα τό κεφάλαιο πού τήν Κοινωνική Πολιτική στην Ελλάδα—μπορούν νά αποτελέσουν βασικές πηγές για τόν μελετητή τών συναφών θεμάτων αλλά και τό σπουδαστή πού εισάγεται στις σχετικές έννοιες. Τό έργο άπτεται πολλών επί μέρους θεμάτων πού ποικίλλουν από τή λογική και τή σκοπιμότητα τού νέου επιστημονικού κλάδου στόν ελληνικό χώρο μέχρι τις σχέσεις και τήν αλληλεπίδραση διαφόρων Κοινωνικών Έπιστημών μέ τόν έφαρ-

μοσμένο κλάδο τής Κοινωνικής Διοικήσεως.

Τό έργο αυτό είναι μία χρήσιμη εισαγωγή στόν κλάδο και ενημερώνει τόν άναγνώστη στά σύγχρονα πρότυπα τής διεπιστημονικής θεωρήσεως τών κοινωνικών προβλημάτων. Άλλωστε, ό κ. Ραφαήλ είναι ό πρώτος πού διδάξε Κοινωνική Διοίκηση στην χώρα μας, συγκεκριμενοποίησε τή δομή τής νέας σχετικής έδρας στην Άνωτάτη Βιομηχανική Σχολή Παιραώς και μορφοποίησε τήν όλη διδασκαλία.

Γενικά, τό πύ πάνω έργα, σαφή και καλά όργανωμένα, αποτελούν αξιόλογο συμπλήρωμα στην επιστημονική βιβλιογραφία τών Κοινωνικών Έπιστημών στην χώρα μας και, συγχρόνως, παιδαγωγικά έγχειρίδια. Χαρακτηρίζονται από καθαρή έννοιολόγηση, θετική μέθοδο, καλή δομή και γλαφυρό ύφος. Πιστεύεται ότι τά βιβλία αυτά θά ήσαν χρήσιμα για τήν εκπαίδευση σε θέματα Κοινωνικών Έπιστημών και κυρίως στην Κοινωνική Πρόνοια και τήν Κοινωνική Πολιτική.

Η αξιολόγηση τών κλάδων τών Κοινωνικών Έπιστημών πού έπιχειρεί ό κ. Ραφαήλ στα δύο έργα του είναι ένδιαφέρουσα και φιλόδοξη. Τά έργα προάγουν τις Κοινωνικές Έπιστήμες στην χώρα μας και ενημερώνουν για τις τελευταίες εξελίξεις, τις προσπάθειες κοινωνικών έπιστημών για στενότερη διεπιστημονική συνεργασία, τις γενικές θεωρητικές τάσεις και μεθόδους και, τέλος, έπισημαίνουν τήν ανάγκη προωθήσεως τής Κοινωνιοτεχνικής για τήν αντιμετώπιση ζωτικών κοινωνικών προβλημάτων. Η βιβλιογραφία είναι πλούσια, έμπεριστατωμένη και ένδιαφέρουσα, και άποδεικνύει τήν άνεση πού έχει ό συγγραφέας μέ τις ελληνικές και ξενόγλωσσες πηγές στα θέματα του. Έπιτυγχάνει νά συνθέσει άπόψεις άλλων μελετητών μέ τή δική του άνάλυση, έλευθερος από προκαταλήψεις ή ιδεολογικές τοποθετήσεις. Πρόκειται για δύο αξιόλογα έργα μέ πολλά θετικά στοιχεία. Και τά δύο αυτά έργα αποτελούν συμβολή τόσο

άπό πλευράς προωθήσεως στόν ελληνικό χώρο τών Κοινωνικών Έπιστημών όσο και από πλευράς ενημερώσεως και είαισητοποιήσεως τού άναγνώστη στους τομείς πού άναφέρονται.

A. ΝΙΚΟΛΑΟΥ—ΣΜΟΚΟΒΙΤΗ
Διδάκτωρ Κοινωνιολογίας

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

The Greek Review of Social
Research

Έκδότης: Έθνικό Κέντρο
Κοινωνικών Έρευνών (ΝΙΠΔΔ)
Σοφοκλέους 1, Αθήνα 122
Έτος 11ο, Τεύχος 39-40
Β' και Γ' τετράμηνο 1980

Φωτοστοιχειοθεσία:
Έπτάλοφος
Άρσφτηού 12-16
έπιμέλεια εκδόσεως
Τιμηά Δημοσιεύσεων
Διευθύνσεως Ένημερώσεως τού
Έθνικού Κέντρου
Κοινωνικών Έρευνών

ΤΙΜΗ: Δρχ. 300 \$ 18

συνδρομητές έσωτερικού (3 τεύχη)
για ιδιώτες δρχ. 500,
για σπουδαστές δρχ. 400,
για νομικά πρόσωπα, τράπεζες,
οργανισμούς δρχ. 600

ή άνδιημοσίευση τής όλης τού
περιοδικού έπιτρέπεται μόνο μέ
άδεια τού διευθυντού συντάξεως

Τά έντύπγραφα άρθρα εκφράζουν άπόψεις τών συγγραφέων